

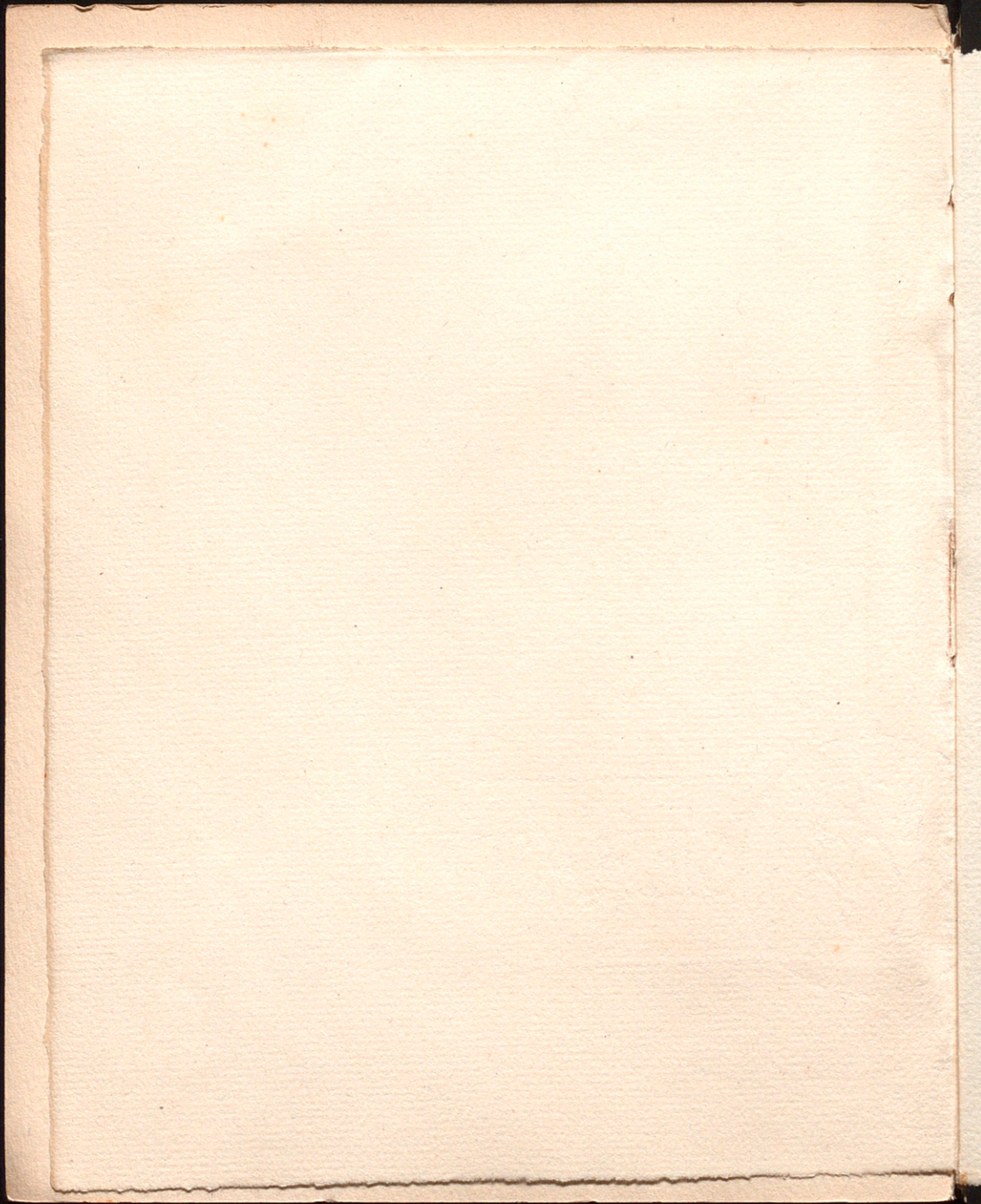
LA MÚSICA MONTSERRATINA
DEL MESTRE NICOLAU

PER
LLUÍS MILLET

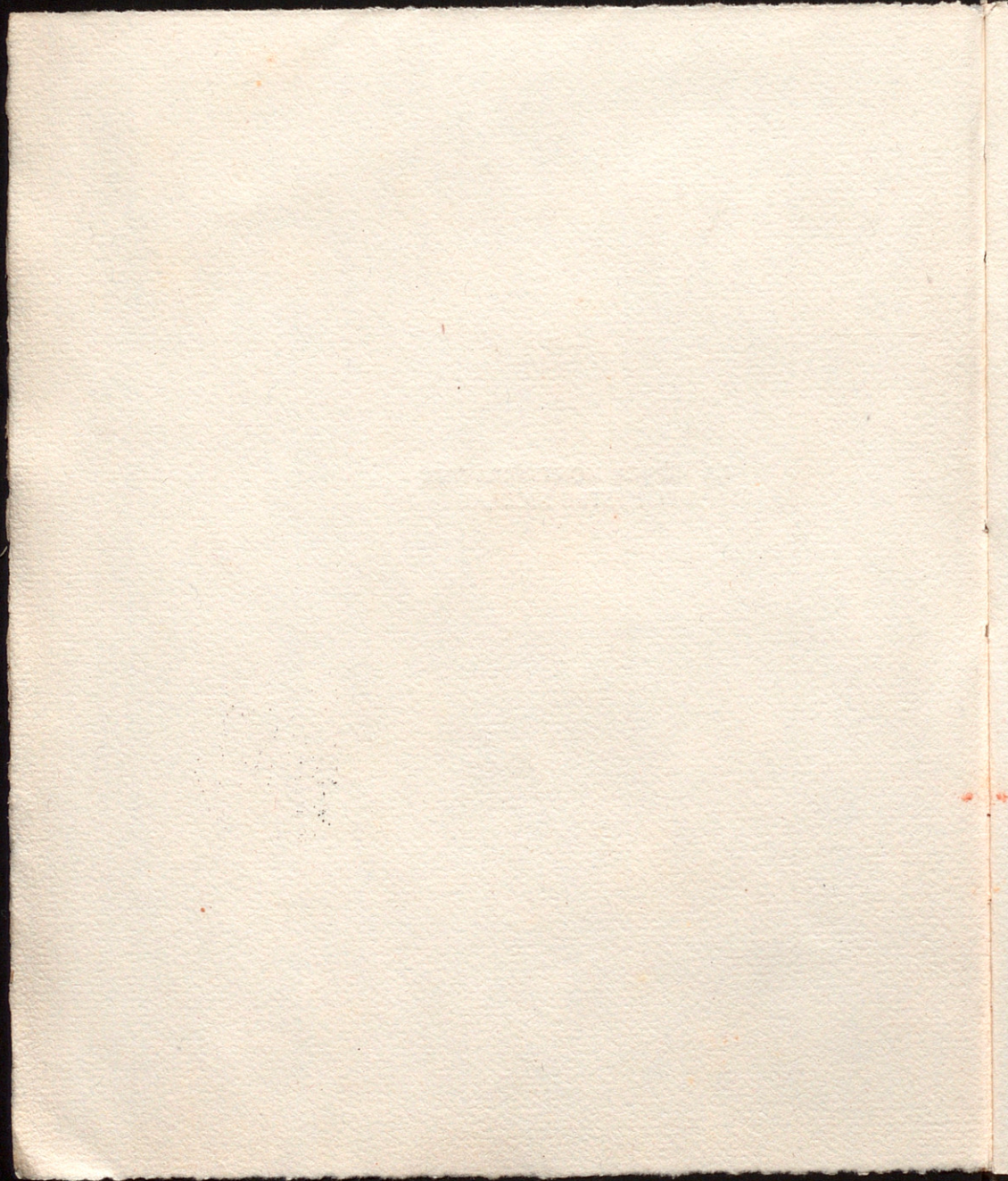

MONESTIR DE MONTSERRAT
ANY JUBILAR - MCMXXXI

16

LA MÚSICA MONTSERRATINA
DEL MESTRE NICOLAU

LA MÚSICA MONTSERRATINA
DEL MESTRE NICOLAU

PER

LLUÍS MILLET

MONESTIR DE MONTSERRAT
ANY JUBILAR-MCMXXXI

SUPERIORUM PERMISSU.

EN aquesta festa d'Homenatge que els bons Monjos benedictins d'aquest Monestir dediquen al Mestre Nicolau, en començar aquest mon pobre parlament, jo vull retreure unes paraules dedicades a aquestes Muntanyes, que vaig escriure en ocasió de la visita que hi féu l'*Orfeó Català* en celebrar el vint-i-cinquè aniversari de la seva fundació. Jo deia:

«Montserrat és nostre, és de tots els catalans; i és tan íntimament nostre com ho és la mare per al fill, la casa pairal per a la fillada. Montserrat és la concreció de tots els nostres amors més nobles, més purs i més genuïns de la raça. És un enamorament que ens el trobem innat, que ens el trobem a dins sense saber com: que ens bressa l'esperit des de la nostra infantesa fins a les hores de la posta de la vida. És un amor del cel i de la terra que no ens deixa. Solament per aquest amor, la gent catalana no pot perdre l'aire de noblesa, la fesomia

inconfusible que endolceix d'un raig de llum la pròpia energia. Aquests penyals singulars ens atreuen la vista, i el miracle de la natura ens aviva el miracle de la fe en la nostra ànima. I el pare hi porta el fill, l'espòs l'esposa, i tota la família catalana hi troba i hi xucla l'essència d'aquesta dignitat austera i enlairada de la llar catalana. Montserrat és un segell de la Providència en el cor de la Pàtria, un segell del dit de Déu que marca com a cosa seva i estimada, tota la terra i ànima nostra. Des d'aquests cims veiem la nostra mar, la nostra sirena endolcidora de les platges serenes i lluminoses; veiem els ramats de cases que formen pobles i vilatges; veiem els rius que serpentegen fertilitzant la terra verdejant, i veiem les altes cimes que majestuosament vetllen tot el tros de terra que Déu ha fet nostra. Ací dalt sentim com el batec sublim de l'esperit de raça ».

Això que jo escrivia ja fa quinze anys, ho repeteixo ara, com a cosa avinent en aquesta festa d'agraïment i lloança de la figura preeminent del més gran músic de la música moderna

catalana. I ho retrec, perquè la inspiració que ha dictat les obres del Mestre Nicolau és filla d'aquest sentiment nobilíssim que dignifica el sentiment popular de la nostra terra; perquè tota la seva obra artística més característica arrenca d'aquest sentiment religiós que fou l'aglutinant diví que formà la nostra Pàtria, que la informà i li donà l'ànima que noblement la caracteritza. El nostre gran poeta ja ho digué:

«és Montserrat el nostre Sinaí»;

és, doncs, la Muntanya d'on arrenca la nostra llei i per tant la nostra dignificació.

Per això trobem ací la nostra fortitud i la nostra dolcesa. Per això qui canta Montserrat, canta la Pàtria; per això qui s'exalta amb els seus amors, profereix paraules amb to de profecia; qui hi sap verament adorar, sent regalims de virtut filial en l'ànima.

Montserrat és fortalesa i és dolçor. Tota virtut que ve de Déu és força, força divina que l'home no podria copsar sense la humanització del Verb diví portat al món per les entra-

nyes puríssimes de la Verge-Mare. Heus aquí la força i la dolçor, el tast divinal i humaníssim de la religió del Crist: La Humanitat del Crist, i la canal de les aigües del Cel a la terra, que és la Verge, la Mare de Déu; d'aquí ve la unió suavíssima i la forta dolçor de la nostra religió. Però Déu escull llocs avinents per a donar virtuts als homes. Si pels homes s'ha fet home i per nosaltres ha volgut tenir Mare, ha estat per a fer una cadena del Cel a la terra convertida en camí ral de la Glòria per a la humanitat caiguda. Si l'Esperit Sant ha davallat aquí en aquest petit món, ha estat per mitjà de la Redempció sacratíssima del Fill de Déu fet home en les entranyes d'una Verge. I aquest misteri sublim el sentim més viu, se'ns desperta davant els nostres sentits en les altures d'un muntanyes, perquè són altes i s'allunyen de la terra baixa miserable; i el veiem més viu, el palpem amb més evidència, quan les muntanyes no solament són altes sinó que tenen formes meravelloses i singulars, com meravellós i singular és el misteri diví que ens ressuscita a

la nostra dignitat primera. I per això els catalans hem d'estar agraïts d'aquest sublim altar de glòria que Déu ens ha donat, perquè l'adorem i afinem la nostra natura. I com que nosaltres els catalans som de natura cantelluda i àdhuc tenim cor sensible, i som infants que necessitem de formes meravelloses per a encantar-nos i abellir-nos cap a l'infinit, la Providència amorosa ens ha donat aquestes muntanyes singulars per a adorar-lo; i en elles hi ha assentat la Mare de Misericòrdia, per a péixer la nostra ardidesa, encantar la nostra puerícia i omplir a vessar el nostre cor amb l'amor maternal de Maria.

I l'amor de Maria, Reina del Montserrat, ha estat la llum de la nostra religiositat, ha estat el bany suavíssim de la nostra devoció, ha estat la modalitat de raça en la gran unitat del Cristianisme. I per això l'art vertader, que és espill de l'ànima, ha cantat, ha glossat sempre, entre nosaltres, aquest amor, aquesta modalitat religiosa nostra, aquesta modalitat que, per ésser tan nostra, és cant de fe i és cant de Pàtria.

Aquest cant, que en podríem dir montserratí, ha excel·lit sempre ací als peus de la Verge, i s'ha trobat estès per tot Catalunya. Desgraciadament molta cosa s'ha perdut, molta s'ha oblidat; però amb el que ha restat prou n'hi ha per a constatar la florida que en totes les èpoques, en l'art savi i en l'art popular, ha brostat del sentiment devocional a la nostra Verge Bruna. De l'antigor ens resten els cants montserratins del segle XIV recollits en el «Llibre vermell», mostruari del que devien ésser els cants dels pelegrins en aquella època; art popular i art semiartístic que els bons Monjos custodiaven i refonien pel poble, perquè aquest no es desviés de la dignitat que tot cant a Déu i a la Verge ha de conservar. En la cançó purament popular catalana han restat espècimens que declaren vivament com en el nostre Cançoner hi aletejava la inspiració montserratina del poble.

Si el poble amb el seu cant ingenu lloava la Verge, no cal dir com ací els Monjos guardians del Monestir, els ministres de la Mare de Déu, els fills de Sant Benet, conreadors dili-

gentíssims de la música, no cal dir com de la música en feren una ocupació dilecta. La fama de l'Escolania és de sempre; aquests Escolanets són per a nosaltres els catalans, com el símbol del cant del cel a la terra. Els Escolanets de Montserrat són estimats pel nostre poble com una fillada semidivina. En el seu cant hi troba l'expressió més pura i ingènua de la seva fe ancestral. L'art transcendent religiós no cal dir com ha fet ací gran florida; moltes obres mestres s'han perdut; les tragèdies de les invasions i revolucions impies han destruït, com a malastruga tempesta, el llegat cultural i artístic del temps antic; però, així i tot, la recerca pacientíssima benedictina no para en descobrir les relíquies que ens han restat, malgrat aquells funestos naufragis.

L'art montserratí, tot ell ha sortit d'aquest fogar català de la devoció a la Verge. Ací s'ha forjat per voler de Déu, perquè arrelés al fons de la mateixa raça; i per això ha pres una modalitat tan cordial i tan catalana. La divinal Moreneta ha entrat en el cor dels catalans; per

això Déu aixecà aquest temple meravellós, aquesta serra sublim, al cor de Catalunya. I per això l'art, que és expressió pregonia de l'ànima humana, el nostre art que des del Renaixement ha pres entre nosaltres gran volada, per això d'ençà que s'inicià, ara fa una centúria, ha estat també tocat d'aquest amor montserratí, d'aquesta modalitat de la fe nostrada.

No havem tingut cap poeta que no hagi lloat el Montserrat amb les seves esparses, ni cap músic que no hagi cantat en una forma o altra els seus amors a la dolça Moreneta.

Però precisament el poeta i el músic que més s'han distingit en l'art que en podríem dir montserratí, que han fet del Montserrat el cant dilecte més constant i amorós, han estat el més gran poeta i el més gran músic que hem tingut modernament.

No és tasca meua la de referir-me a l'obra montserratina de Mossèn Jacint Verdaguer; en la gran festa que al seu honor dedicaran aquests bons Pares benedictins hi haurà un excel·lentíssim prosista de la nostra terra que glossarà les

excel·lències del gran poeta en els seus amors a la dolça Verge Bruna; però la música del Mestre Nicolau, els seus cants i composicions chorals són totes inspirades en poesies del poeta místic; la inspiració musical de Nicolau ha trobat la seva gènesi en el caire sentimental, en la puresa de forma, en la delicadesa de sentiment, en aquella expressió tan justa i perfecta, en aquell tremp tan catalanesc, en aquell candor tan ingenu i verdaguerià; i, per tant, no és possible parlar de l'obra del gran músic sense referir-se a les inspiracions del gran poeta.

Entre el poeta i el músic hi ha una gran connexió de temperament. Els dos estimen la forma cenyida i perfecta i la claredat del concepte; un fons sentimental molt paregut, un tremp fort, agermanat amb una gran delicadesa. En la cara ferrenya de pagès muntanyenc de Mossèn Jacint s'hi dibuixava sovint aquell somriure seu tan característic que era com un reflex de la clara i il·luminada dolcesa dels seus «Idil·lis i Cants místics»; el posat seriós, impressionant del Mestre Nicolau, que esverava tota la

col·lectivitat dels deixebles i fins els professors de l'Escola Municipal de Música de Barcelona, contrasta amb les subtils delicadeses de les seves intimitats cordials; tal és la sava flonja i forta, de sentor penetrant, que traspua de la duresa de l'escorça del pi bosquerol.

El sentiment de la forma perfecta, l'expressió justa de la idea, la netedat del contorn; totes aquelles qualitats que juntament amb una sinceritat genial donen a les obres artístiques el certificat d'un fonamental classicisme; i, per sobre d'això, aquell no sé què de sobrietat, franquesa i claredat catalana, segell inconfusible de la nostra raça; totes aquestes qualitats comunes al poeta i al músic, mancomunades en l'obra del compositor, donaren per resultat les obres mestres, les més perfectes del modern renaixement musical de Catalunya.

Diferències també n'hi ha entre el cantor i el poeta. Mossèn Verdaguer té més imaginació i una contemplació més objectiva; Nicolau té més reclòs l'esperit, i sembla que entri més endins del drama íntim. Ambdós tenen l'eina afi-

nadíssima de la tècnica; ambdós són artistes afinats de la forma; però així com el poeta relata i bellament s'encanta en la relació, i les metàfores sorgeixen escaients i lluminoses, en l'obra del músic hi batega un sentiment més aviat pregon, el moviment íntim de l'esperit, el conflicte passional de l'ànima. És clar que l'ofici característic de la música ja és aquest d'ésser expressió del fons interior de l'home, però no és menys veritat que amb l'art dels sons es pot evocar també la part més externa dels fenòmens humans i de la natura. La música de Nicolau furga part endins de la poesia verdagueriana i treu en relleu tot el món psíquic que hi restava mig amagada.

Escolteu aquell «Noi de la Mare», on la cançó popular, quasi bé vulgar, s'ha transformat per mitjà del poeta en una poesia bellíssima, de sentiment delicadíssim, però que el músic ha transformat en un poema vital de la maternitat divina, on amb moviments variats del mateix ritme, amb varietat de timbres i amb escaient polifonia en cada estrofa s'hi troben expressats totes les dolce-

ses i transports amorosos de la santa Mare, amb aquell pressentiment dolorós de la Creu dura del final, on el ritme gronxador es resol amb el gemec sublim de la resignació redemptora.

I aquell «Captant», idil·li dramàtic de la infantesa de Jesús, on la paupertat divina de la Sagrada Família rep els insults i el miserable refús de la riquesa humana, trobant solament l'acolliment i l'amor en la humil misèria de la pobresa desvalguda; quina profunda humanitat respira tot el poema! com la música, com les veus són clams de sentiment evangèlic, purificador i ennoblidor de l'home! La poesia no pot arribar tota sola a aquell profund sentiment de l'ànima; el poeta l'evoca amb la seva excelsa narració, però el músic la poua fins a les entranyes i n'arrenca tot el tresor de l'emoció viva i suprema.

I no cap parlar del «Divendres Sant», on el text és pres d'ací d'allà de la litúrgia de la Setmana Major, alternant i finalitzant amb unes estrofes també del poeta predilecte. Poques vegades l'art musical ha assolit un grau tan excels

en l'expressió de la divina dolor redemptora de la misèria humana.

«Al Cel alça el cor,
tu que al Cel camines,
plorant de dolor,
que allí et riu la flor
d'aquestes espines».

Melodia punyent embolcallada amb perfums d'encens i farigola, amb remoreig de psalms d'ànimes pures i de gemecs de les grans dolors humanes. Obra sublim d'un gran mestre i d'un gran músic.

Però on En Nicolau ha trobat la seva mel, l'expressió més cordial i delitosa, ha estat en l'amor a aquesta Muntanya sagrada, en l'enamorament de la divina morenor de la Verge catalana. Mai la nostra música no havia regalimat tantes dolçors, mai Catalunya no havia trobat accents tan tendres i amorosos per a la Reina d'aquesta terra nostra beneïda. I si Verdaguer ha estat el poeta excels de Montserrat, Nicolau n'és el cantor genuí, el més genial, tendre i amorós. I si Nicolau trobà en la cançó popular

el llevat que fermentà el seu geni musical, i que revelà la seva pròpia personalitat artística, en l'amor al Montserrat i en el seu simbolisme de Pàtria i pietat hi trobà l'encant de la seva modalitat expressiva, aquesta modalitat patètica i amorosa i forta a la vegada, que tan bellament caracteritza la seva obra.

El Mestre havia passat els primers anys de la seva joventut als centres musicals de l'estranger, i allí se li havia encomanat l'art mundial més o menys universal; i havia compost música seriosa, digna de forma, i sens dubte de certa bellesa; però, sens dubte també, un xic descolorida de caràcter, sense aquell tremp de la sinceritat profunda. Nicolau ve a Catalunya on tracta els intel·lectuals de l'època, que troba tots remoguts per la revolada de la Renaixença; veu com les joventuts s'enardeixen amb el sentiment de Pàtria, respira l'adoració que llavors ja hom sentia pel cant popular, i para esment en l'obra iniciada d'alguns joves compositors que amb la cançó pairal troben un art de primera mà, fresquívol, amb sentors de primavera; s'enamora

de l'obra dels orfeons que allavors s'inicia, en la qual hi veu una modalitat expressiva i inèdita; l'artista, músic, arribat de fresc de París, se sent renovat, el català es redreça, i enamorat de la poesia de Mossèn Verdaguer, compon el seu famós chor «La mort de l'Escolà». I aquesta inspiració que s'ha clavat al cor de tot Catalunya, i que subjuga tots els públics tan populars com savis, des de l'altíssima jerarquia del Sant Pare fins el rústec fill del terròs i l'humil treballador de fàbrica, aquesta obra singular dóna el segell a totes les seves obres successives, en dóna l'art i la modalitat, i sobretot és la font abundosa del bell seguit d'obres montserratinas que formen la corona amorosa de tota l'obra del Mestre.

De «La Mort de l'Escolà» no se'n pot fer pas la crítica. La bellesa hi és tan autèntica, la forma i el sentiment hi són tant una mateixa cosa, s'hi subjuguem tan dòcilment el cor, els sentits i l'esperit, que no hi ha més que entregar-se completament a la fruïció estètica sense cercar-ne la causa. «La Mort de l'Escolà» és cançó, és drama i és idil·li. És dolcesa i és tristor;

és tristor i és consol. El seu argument i la seva música fan cos i ànima, un sol ésser que us roba cor i esperit, que d'un patètic episodi humà us transporta a les regions inefables del misteri purificador. Amb el fons quasibé constant de les notes inicials de la «Salve» gregoriana, ens dóna la sensació del lloc de l'escena; la melodia serva el mateix ambient litúrgic, però desmaia en cadència popular; tal, com l'Escolanet és de la Verge i és infantó sortit del poble. El porten a enterrar al compàs i moviment de la «Salve»: el porten a enterrar

«amb el violí a l'esquerra,
l'arquet a l'altra mà»,

i la melodia ho diu fent-se més del poble i rossolant tristament. I comença el cant de les absoltes que va esdevenint plors i clams de dolor.

«Els monjos també ploren;
sols canta un ermità»,

el qual, més amunt de la Muntanya, sent

«... cantar els Àngels
i amb ells el nou germà»;

i la cançó s'afina, s'afina fins que el violí vibra amb les seves quatre cordes concomitants amb l'harmonia cèlica de l'entrada de l'infant al Reialme de la Verge. I aquest Escolà és símbol del poble de Catalunya, que per l'amor de la Moreneta es purifica i es dignifica, per a assolir la immortalitat gloriosa.

I amb aquest poema Mestre Nicolau ha quedat encisat per sempre més per l'amor a aquesta santa i misteriosa Muntanya. Com Verdaguer, ell ha interpretat artísticament el sentiment religiós popular de Catalunya. Ha restat humil a la veu del cor i, com el rossinyol a l'arbreda i les floretes amb llurs colors, ha fet ofrena a la Verge Bruna de l'amor de la fillada catalana.

La «Cançó dels Escolans» és la tonada de la innocència, eixerida i pietosa, clara i transparent, melodia que és portada per les notes d'aquells quatre versos de la mort de l'Escolanet:

«Té el violí a l'esquerra
que solia tocar,
el violí a l'esquerra,
l'arquet a l'altra mà».

Ara l'Escolanet és viu, i juga i resa a la vegada, i somriu a la falda amorosa de Maria, i canta i sona i riu amb els ocells i flors de la Serra, amb la clara alegria de la pura i lleugera infantesa.

Després dels nois del colomar de la Verge, com diu el poeta, el Mestre fa cantar les noies, el cor femení de Catalunya, les fibres delicadíssimes de les dones catalanes. I les fa cantar la «Cançó de la Moreneta». Les fa cantar amb aquella pietat tendrívola de la nostra austera honestedat femenina. La pietat de la dona catalana, de la pagesa i de la senyora, de la dona de les masies, de les viles i pobles, que serveix en el cor la fe profunda i amorosa, que són providència de Déu per al tremp de la nostra raça. I, admireu la intuïció aguda del nostre músic: la dona catalana, filla de l'Església, canta la cançó de la «Salve» gregoriana; però el cant litúrgic en el cor de la nostra dona cristiana és transformat en melodia de la llar, com si fos una cançó de la vellúria; al cant de l'Església li encomana un llenguatge més de família, un ritme

menys auster i una cadència més lliure. I en la tornada, la melodia es desclou tota genuïna, tota forta del regust de raça:

«Moreneta en sou,
moreneta i rossa;
és que us toca el Sol,
el sol de la Glòria.
Moreneta en sou,
moreneta i rossa».

És el crit de pietat, dolça i profunda pietat de la donzella i de la mare, de la muller i de la viuda, de la joventut i de la vellesa, de la dona de la nostra terra, filla de l'Església, filla de la Pàtria, servadora de la nostra dignitat de cristians i fills de Catalunya.

I els nostres homes, ¿no han de cantar? I el fill del camp que, de cara a la natura té els ulls plens de l'obra de Déu, torrat pel sol i airejat per vents suaus i tramuntanes, aquest home fort ¿no ha d'ésser agraït als beneficis de la Providència, i no se li ha d'ablanir el cor a la llum divina maternal d'aquest nostre Mont-

serrat? El llaurador canta també, i ho fa amb tonada viril, recordant la benedicció de Déu al treball de l'home en el terror.

«Son camp el pagès llaura,
de blats Vós el vestiu,
i en va el sol els daura
si Vós no els beneïu».

I en la tornada, amb quina tendresa el músic fa cantar:

«El blat és ros com Vós,
hermosa Moreneta;
el blat és ros com Vós;
gardeu els segadors».

Però, si a la Verge canten els infants i tota dona catalana i el fill del terròs, ¿com no han d'entonar la cançó montserratina els que pugen la Muntanya amb els ulls encantats per les meravelles de la naturalesa, amb la mirada fixa en les Ermites alteroses, records perennes de la vida solitària i penitent; admirant les formes fantàsiques d'aquests penyals altíssims, refrescant les gorges sedentes en les fonts de les aigües rega-

lades, escalant la Muntanya amb la devoció al cor de la Verge sobirana; com no ha de cantar el pelegrí devot? Mestre Nicolau, amb la «Cançó del Pelegrí», ha fet un chor d'homes, una composició també filla directa de «La Mort de l'Escolà». La mateixa tonada, que en aquest poema era elegíac, en el «Cant del Pelegrí» ha esdevingut cançó de camí, tota plena d'esperança; canviant de modalitat musical s'ha eixeribit tota ella sense perdre el sentit de pietat. El Mestre hi té una traça especial; millor dit, una viva inspiració en transformar una mateixa melodia, segons la seva finalitat expressiva. Havem vist com ho ha fet amb la «Cançó dels Escolans», amb la «Cançó de la Moreneta», Amb «El Noi de la Mare»; i ara ho farem notar com esplèndidament ho ha realitzat en la seva «Salve Regina».

Però, abans dediquem dos mots a aquesta flor petita, bonica, tota plena de perfum que el Mestre ens ha donat amb la «Cançó de la Rosa».

La «Cançó de la Rosa» és un senzill unissò, quatre notes humils, però que són com unes gotes d'una essència penetrant i encisadora. Un

unissò en el qual alternen les veus blanques amb les dels homes per a fondre's tot d'una amb un desmai amorós. És el cant espiritualitzat, com la quinta-essència de la pietat popular; és la mateixa simplicitat feta melodia, de l'ànima devota de la Moreneta. Quina tendresa i quina dolçor; de quina manera més absoluta s'han identificat el gran músic amb el poeta excels!

« Colomet que voles,
tes ales tinguéis,
aniria a veure
mon amor on és.
Rosa catalana,
flor d'or,
Rosa catalana,
qui us tinguéis al cor ».

La nostra poesia i la nostra música no té res més exquisit, ni més delicat, que sigui expressat amb una simplicitat tan excelsa.

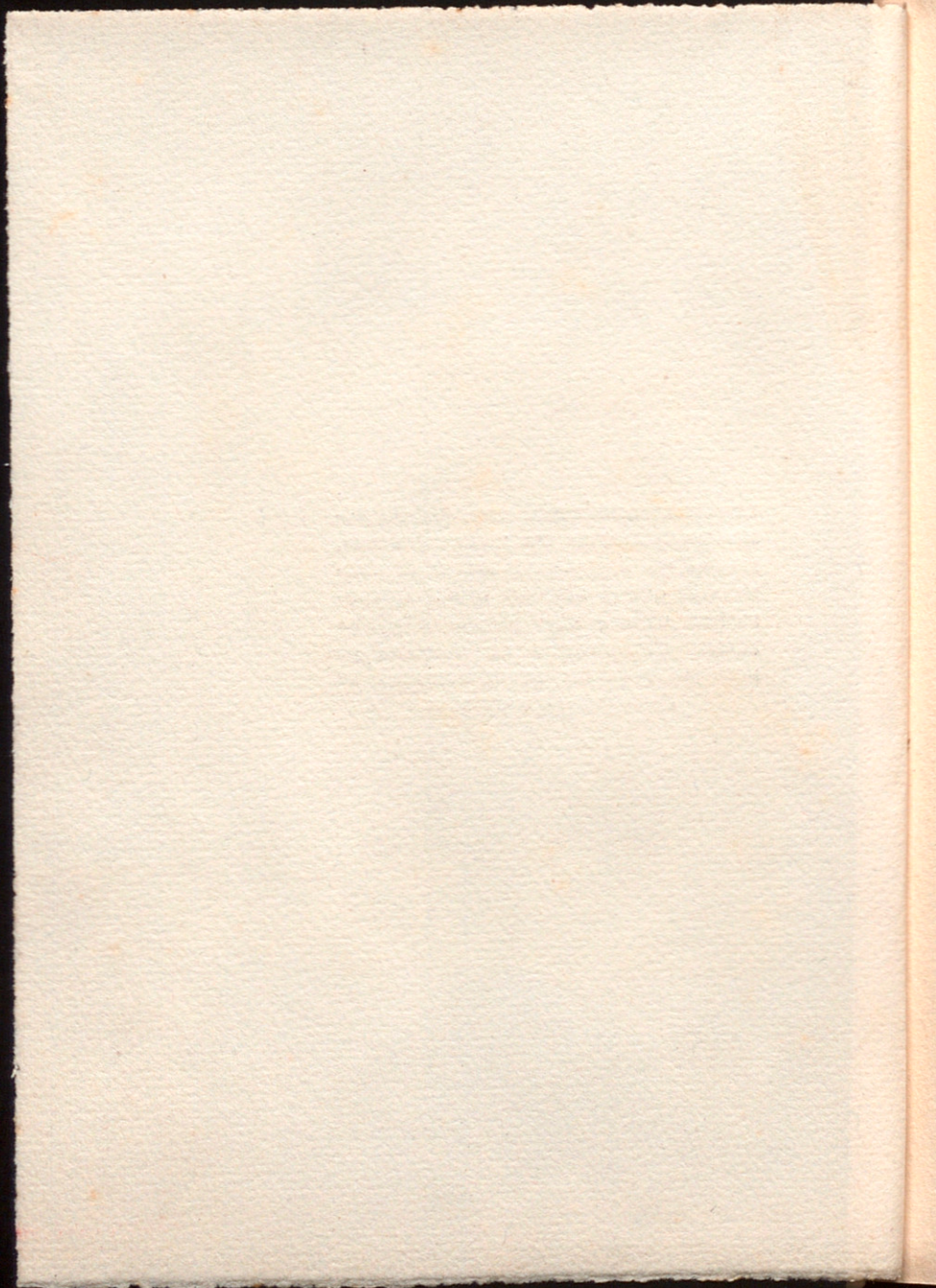
Però on el nostre músic mostra més profundament la seva devoció montserratina, és en la « Salve » que composà expressament per a ésser

cantada pels Monjos i Escolans d'aquest Monestir. Com havem vist, quasi totes les seves obres montserratines deriven, per la seva inspiració i pels seus temes, de la inspiradíssima «Mort de l'Escolà». Aquesta composició es transparenta en les seves filles directes, com la fesomia d'una mare en el semblant i posat de la fillada. Però en la «Salve» tot esdevé completament espiritualitzat; l'Escolà ja és Monjo i els seus cants tan solament són per a Déu i per la Verge. L'art popular s'ha transformat en cant d'Església; la cançó choral poemàtica, en motet clàssic religiós. Els mateixos elements melòdics i contrapuntístics, tot i servant llur tendresa primitiva, s'han reclusos, s'han concentrat al fons de l'esperit, i la flaire de boixos i romanins i espígols s'ha transformat, al clos sagrat del temple, en l'aroma mística de l'encens que s'eleva a la Divinitat. La montserratina «Salve» de Nicolau, és el resum transcendent de tot el sentiment espiritual que es desprèn de la seva obra.

Beneïda aquesta Muntanya que ha segellat l'amor dels catalans a la Mare de Déu! Beneïts

aquests turons que, servant la nostra fe, hostatjant la gràcia divina de la Verge Bruna, han donat als nostres artistes inspiracions tan excelses com les del Mestre Nicolau, que són expressió autèntica del nostre sentir de raça, de la nostra fe i de la nostra idealitat nobilíssima.

LA PRESENT CONFERÈNCIA TITULADA «LA MÚ-
SICA MONTSERRATINA DEL MESTRE NICOLAU»,
LLEGIDA PEL MESTRE LLUÍS MILLET EN L'HOMENATGE QUE EL MONESTIR DEDICÀ AL COM-
POSITOR DE «LA MORT DE L'ESCOLÀ», S'HA
ACABAT D'ESTAMPAR A LA IMPREMTA DE
MONTSERRAT EL DIA 23 DE NOVEMBRE DE
L'ANY JUBILAR M·CM·XXXI.

ORFEÓ CATALÀ
BIBLIOTECA

BARCELONA

Reg. 1682¹²⁻
Sig. 78:92 (46.71)
(Hic) Mil
17-VIII-C16

